

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת בבא בתרא - דף יב

עיונים על הדף

מה ביאור המעשה עם בתו של רב חסדא?

הביאה הגמ' ראייה שבואה ניתנה לתינוקות, כמעשה עם בתו של רב חסדא, שישיבה בחיק אביה ונכנסו רבא ורמי בר חמא, שאלה רב חסדא למי תרצי להינשא, אמרה לשניהם, מיד אמר רבא ואני יהיה האחרון. וכך היה שלאחר פטירתו של רמי בר חמא נשאה רבא.

ישמע שמקלל ח"ו את רמי בר חמא שח"ו ימות. ותיירץ שלא התכוין אלא שיתגרש. אמנם צריך להבין מדוע בזה אין סימן קללה. ועוד הקשה הפורת יוסף, שדברי המהרש"א כפי השיטות (תוס' חולין קלג, א) שרבא לא היה כהן, אולם אם היה כהן בודאי לא התכוון לגירושין שהרי אסור בגרושה.

וראיתי בשו"ת משנה הלכות (טו, קלא) שביאר את המעשה באופן אחר, והקדים להקשות, אטו רב חסדא לא צחק או לשחק בא עם בתו ושני בחורים ח"ו, ששאל את בתו בפניהם וכו'. מה היה כאן.

אלא מעשה שהיה כך היה, רב חסדא רצה לקדש את בתו לאחד משני בחורים, והנערה ישבה בכנפיה דרב חסדא ורצה להשיאה לאחד משני התלמידים. ולפי שנתן (קידושין מ, א) האיש מקדש את בתו כשהיא נערה, ובגמ' אמרו כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' אלעזר אסור כשהיא שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוגי אני רוצה. לכן רב חסדא שרצה לקדש את בתו, שאל אותה באיזה מהן נתרצה, כלומר שתאמר בפלוגי אני רוצה ויקדשה לו, אמרה ליה תרוייהו. וכיון דנתרצית בתרוייהו, הרי כבר אמרה בפלוגי אני רוצה, אלא שהוסיפה לומר שרוצה בתרוייהו. ופנה רב חסדא קודם לרבא, שהרי לאחר שכבר אמרה אמרה בשניהם אני רוצה, ואמר לו רבא ששואו אינו רוצה בה עכשיו, ואנא בתרא. ואז פנה לרמי בר חמא והשיאה לו, ואח"כ מת ונשאה רבא. ומיושבת קשיית המהרש"א שרבא לא אמר אני אחרון מחמת קללה של מיתה או גירושין, אלא באותה עת לא רצה, ולאחר שקדם רמי בר חמא, התקיימה נבואת התינוקות וכו'.

מדוע אמר רבא מצד "כופין על מדת סדום"?

מבואר בגמ', אדם קנה שדה סמוך לשדהו של אביו, לאחר שמת אביו ביקש שיתנו לו בחלוקת השדה חלק קרוב לשדהו, אמר רבא בודאי שהדין עמו וכופין על מדת סדום. וישו ב' שדות שיש להם אמת מים להשקיה, ולאחד מן האחים יש שדה סמוכה לאחת מן השדות וביקש לקבל בצד מיצרו, אמר רבא כופים על מידת סדום והדין עמו. אם ירשו ב' שדות שמשקים אותם ממקור אחד, אמר רב יוסף כופין על מדת סדום ויקבל סמוך למיצרו.

עיינ בדברי הרב המגיד (סוף הלכות שכנים יז, ה) שביאר את עומק הדין ב"דינא דבר מצרא" שצריך להקדים ולמכור שדהו לשכנו, שאמרה תורה "ועשית הישר הטוב" שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני האדם.

הרמב"ן ("ע"ת בתחילת פרשת "קדושים") חלק על רש"י שביאר שענין "קדושים תהיו" בא להפריש את האדם מן העריות ומן העבירה, אלא ביאר הרמב"ן שקדושים תהיו בא להורות הנהגה על האדם שיהיה פרוש אף בדברים המותרים, שלא יהיה מוגדר "ובל ברשות התורה". והוסיף הרמב"ן, לאחר שכתבה תורה אזהרת פרטי הדינין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תונו וישאר הזהירות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו יח), שיכניס בעשה הישר והזהירות, אמר כל לפנים ומשורת הדין לרצון חבריו. וברמב"ן (שם) ביאר שאמנם ע"פ המשמעות הפשוטה בא ציווי התורה לעשות ולשמור את המצוות מחמת שהקב"ה ציווה עליהם ולכן תעשה אותם להיות ישר וטוב בעיני ד', אך חז"ל דרשו מפסוק זה להתנהג ע"פ משורת הדין, והתנהג בטוב גם בדברים שלא אף ציוויה עליהם היות שהקב"ה אוהב את הישר והטוב.

מסיים הרמב"ן, וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקויו הישבו והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל (ויקרא יט טז), לא תקום ולא תטור (שם יח), ולא תעמוד על דם רעך (שם טז), לא תקלל חרש (שם יז), מפני שיבה תקום (שם לב), וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה לפניהם משורת הדין, וכו', וזה מה שאמרו (יומא פו) "וזבדורו בנחת עם הבריות", עד שיקרא בכל ענין תם וישר.

א"כ שאלו הראשונים, מדוע נאמר הדין לפנינו מחמת כופין על מדת סדום, ולא מצד הדין האמור בדינא דבר מצרא "ועשית הישר והטוב" כפי שלמדנו בשלבי ב"מ (קח).

ביאר השיטה מקובצת בשם התוס' רא"ש, דהתם לית ליה ללוקח מידי בהאי ארעא ומשום ועשית הישר והטוב אמרינן ליה שיקנה ממקום אחר ויניח לזה לקנות אצל מיצר שלו. אבל בכך שיש לו חלק בגוף הקרקע ואנו אומרים לו לוותר את דינו לא שייך כאן "הישר והטוב" אלא משום זה נהנה זה אינו חסר.

נושא היום: בני העיר. שיעור כדי חלוקה. חלוקה סמוכה למיצר.

אמר רבה בר בר חנא, מבוי שהיה פתחו לכיוון עיר אחרת ורצו בני אותה העיר לסתום את הפתח, **מעכבים. אף באופן** שיש מעבר אחר מחמת **דינו של רב יהודה בשם רב** שמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקל.

אמר רב ענן בשם שמואל, בני המבוי שרוצים לעשות דלתות בפתח הפונה לרשות הרבים, **בני רשות הרבים מעכבים. רצו לומר** שיכולים לעכב דווקא בארבע אמות הסמוכות לרשות הרבים, שהם מוגדרים כרשות הרבים, **אולם דברי שמואל** הם אף ביותר מארבע אמות, שהדין האמור שארבע אמות בתוך המבוי כרשות הרבים זה הלכה בהלכות ספק טומאה ברשות הרבים, **אך לפני דין הדלתות מעכבים** אף ביותר מד' אמות כיון שבעת שמצוים הרבה אנשים ברה"ר משתמשים אף במבוי.

במשנה מבואר שחלוקת שדה לדעת רבנן כאשר יהיה ט קבין לכל אחד, **ולרבי יהודה** כאשר יהיה ארבע וחצי. **ומבאר הגמ'** שלא נחלקו אלא כל אחד דיבר לפי מקומו. **במקום רבנן** הקרקע הייתה כחושה וטרחה בה רק כאשר יצא ט' קבין. **דנה הגמ'** מה דין קרקע בבבל, **אמר רב יוסף** שיעור החלוקה אם יהיה כדי חרישת שור ליום שלם. **דנה הגמ'** האם מדובר על חרישת יום בעת הזריעה, א"כ בשעת הקציר יהיה יותר מיום אף פחות מיומיים. ואם על שעת הקציר יום, א"כ בעת הזריעה יהיה פחות מיום. **מבאר הגמ', א** חרישה בשעת הקציר וחרשו בעת הזריעה **פעמיים. ב** חרישה בעת הזריעה, **ובעת הקציר הקרקע קשה וצריך יומיים מלאים.**

שיעור החלוקה עבור מים, אמר ר"י כדי השקיית יום שלם ע"י פועל. כרם, אמר שמואל כדי שיעור ג' קבין לכל אחד. **מביאה הגמ'** ראייה מברייתא, אדם שמכר חלקו בכרם **אמר סומכוס** לא יפחות מל' קבין. **אמר רבי יוסי** שאין בזה טעם והרי הם כדברי נביאות. **כרם בבבל, אמר רבא בר קנא**, חולקים כאשר יהיה לכל אחד, ג' שורות שבכל אחת יב' גפנים, שזה שיעור עבודת יום לפועל.

אמר רבי אבדימי דמן חיפה, מיום שחבר בית המקדש אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאים לא נטלה מן החכמים. **אמר אמיתר** חכם עדיף מנביא שנאמר "ונביא לבב חכמה". **אמר רבא** הנבואה שורה על החכמים שהרי פעמים ואמרו ב' חכמים הלכה אחת. **אמר רבא** יכול להיות שהם בני אותו מזל. **אלא אמר רבא** אם אמר חכם הלכה **ומוכר** כבר בשם רבי עקיבא בהכרח אמר משום נבואה. **אמר רב אשי** אולי הוא במדלו של ר"ע. **אלא אם נאמרה** הלכה כמותו ממש בסיני. **זה באופן** שנתן טעם להלכה שאמר.

אמר ר"י מיום שחבר בית המקדש ניתנה הנבואה לשוטים ולתינוקות. **לשוטים** כמעשה עם **מר בר רב אשי** שהיה בשוק במחוזא ושמע שוטה שאומר שעתידיים למנות ראש ישיבה מי שחותם טביומי, ומר בר רב אשי נהג לחתום כך, **אמר** משמע ששעתי עומדת לי, הלך לעיר מתאי מחסאי, עד שהגיע מינו את רב אחא מדפתי, כיון שמעו שהגיע מר בר רב אשי שלחו אליו ת"ח להתייעץ עמו אם למנות את רב אחא, **עייב את הת"ר אצלו**, שלחו אליו עוד זוג, עד שהתעכבו אצלו עשרה ת"ח, **פתח ואמר** בפניהם דרשה, כיון שאין החכם מתחיל בדרשה בפחות מעשרה אנשים. **קרא רב אחא** על עצמו על מי שעושים עמו רע לא במהרה מיטיבים לו וכל מי שעושים עמו טובה לא נכנסה מרעים עמו. **תינוקת**, כמעשה עם בתו של רב חסדא, שישבה בחיק אביה ובכורה רבא ורמי בר חמא, **שאלה רב חסדא** למי תרצי להינשא, אמרה להינשא, מיד אמר רבא ואני יהיה האחרון. **וכך היה** שלאחר פטירתו של רמי בר חמא נשאה רבא.

אמר רבי אבדימי דמן חיפה, לפני שאדם אוכל ושותה אינו מיושב וכביכול יש לו ב' לבבות, לאחר שאכל ושתה אין לו אלא לב אחד ומיושב בדעתו, שנאמר "איש נבוב ילבב" **לומר** איש שהוא חלול ואינו שבע הוא ילבב כביכול ב' לבבות. **אמר רב הונא בריה דרב יהושע**, הרגיל בשתיית יין אפילו ליבו אטום כבתולה יין מפקחו.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע, בכור נוטל את ב' חלקיו במיצר אחד. **הסתפק** מה הדין ביבם שכנס את אשת אחיו, ונוטל את חלק ירושת אחיו, האם מקבל את ב' החלקים במקום אחד או לא. **אמר אבוי**, אף היבם מקבל במיצר אחד שהרי התורה קראה לו בכור. **רבא אמר**, אמנם מקבל ב' חלקים כבכור אולם אין דיני החלוקה כבכור ולא יקבל במקום אחד.

אדם קנה שדה סמוך לשדהו של אביו, לאחר שמת אביו ביקש שיתנו לו בחלוקת השדה חלק קרוב לשדהו, **אמר רבא** בודאי שהדין עמו וכופין על מדת סדום. **אולם** שיעור **רב יוסף**, שיכולים לטעון האחים שחלק זה משובח מאוד והם רוצים אותו. **וכך ההלכה. ירשו ב' שדות** שיש להם אמת מים להשקיה, ולאחד מן האחים יש שדה סמוכה לאחת מן השדות וביקש לקבל בצד מיצרו, **אמר רבא** כופים על מידת סדום והדין עמו. **אמר רב יוסף** פעמים שאין מים באמת המים ומעוניינים לחלוק כל שדה לב'. **וכך הדין. אבל אם ירשו ב' שדות שמשקים אותם ממקור אחד**, אמר רב יוסף כופין על מדת סדום ויקבל סמוך למיצרו. **אמר אבוי**, אולי יטען השני שרוצה שיהיו הרבה אריסים מסובים לשדהו ואם יקבל אחיו בב' ממקומות ירבה פועלים. **והלכה** כרב יוסף. **שדה שהיה בה ב' נהרות** בצורת "ר", חולקים בקרנות השדה, היינו שמחלקים את השדה ע"י אלכסונים כך שהיה 8 משולשים, וכל אחד יקבל 2 חלקים סמוכים לנהר. (שיטת רש"י ועי' תוס')